

TED DENİZLİ KOLEJİ GELİŞİM ÖZELLİKLERİ VE VELİ YAKLAŞIMI

Çocuğun büyümesinin-gelişmesinin en hızlı olduğu ve çevresinden en çok etkilendiği dönem erken çocukluk dönemidir (0-6 yaş). Çocuklukların bu dönemde elde ettikleri beceriler, görüşler ve yargılar ilerleyen yıllardaki gelişimlerine katkıda bulunur.

Bu bilgilendirme broşüründe, 4-6 yaş döneminde çocukların gelişim özellikleri hakkında temel bilgiler verilerek, ailelere önerilerde bulunulmuştur. Şüphesiz, çocuklarımızın gelişim özelliklerini bilmek, onlardan bekleyebileceğimiz ve bekleyemeyeceğimiz davranışları belirleyebilmemiz için bizlere yol gösterici olacaktır.

Bu bilgilendirme broşüründe verilen 4-6 yaş dönemin ilişkin gelişim özelliklerinin, belirtilen yaş diliminde mutlaka gerçekleşmesi gerekli değildir. Bazı çocuklar bu gelişim özelliklerini daha önce, bazıları ise daha sonra kazanabilir. Çocuğunuzun gelişim özelliklerini kazanmada bir sorunu olup olmadığına ilişkin karar ancak bir uzman (çocuk hekimi, psikolog veya çocuk gelişim uzmanı) tarafından verilebilir.

Çocuğunuzu biricik ve tek yapan farklılıklarını kabul edin ve onu koşulsuz sevin.

4-5 YAŞ DÖNEMİ GELİŞİM ÖZELLİKLERİ

4-5 yaşındaki bir çocuk yetenekleri ve ilgi alanları ile tamamen kendine has bir kişilik geliştirmiştir. Kimisi utangaçtır, kimisi dışa dönük, kimisi hareketlidir, kimisi de sakin... Buna karşın 4-5 yaş çocuklarını en iyi tanımlayan “enerjik” ve “hayalperest” kelimeleridir.

Bu yaş grubu çocukların gerçekleştirebileceği bazı temel gelişim aşamalarını şu şekilde özetleyebiliriz:

Fiziksel Gelişim

4-5 yaş çocuklarının, öz bakım becerileri gelişmiştir. Çatal ve kaşığı yetişkinler gibi, becerikli bir şekilde kullanırlar (bıçak kullanmayı deneyebilirler). Kolayca giyinip soyunabilirler.

Ayakkabılarını rahatlıkla giyerler. Dişlerini fırçalayabilir, saçlarını tarayabilir, el-yüz temizliklerini yapabilirler. Biraz yardımla elbiselerini katlayabilir ya da askıya asabilirler.

4-5 yaş çocuklarının büyük kas gelişimleri çok hızlı bir şekilde devam eder. Merdivenlerden ayak değiştirerek, yetişkinler gibi çıkarlar ve inerler. Üç tekerlekli bisiklete binebilirler, bisiklet pedalını rahatlıkla çevirirler ve direksiyonunu yönlendirebilirler. Koşmak, takla atmak, merdiven ve ağaçlara tırmanmaktan zevk alırlar. Engellerin üzerinden, etrafından veya altından rahatlıkla geçerler. Düz bir çizgi üzerinde normal ve parmak uçlarına basarak yürüyebilir ayrıca tek ayak üstünde zıplayabilirler. Topu rahatlıkla yakalar ve fırlatırlar.

4-5 yaş çocuklarının küçük kas gelişimleri ile ilgili olarak da el becerileri belirgin bir şekilde gelişmiştir. Basit parmak oyunlarının yanı sıra kesme, yapıştırma ve boyama etkinlikleri yapabilirler. El-göz koordinasyonları da oldukça gelişmiştir.

Dil gelişimi-Zihinsel gelişim

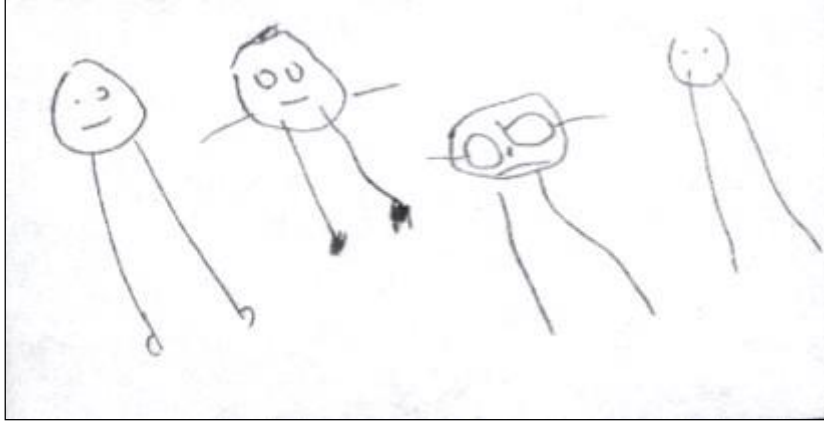
4-5 yaş çocukları, 1500'e yakın kelime dağarcıkları ile sizleri şaşırtabilirler. Halen bazı kelime ve harfleri yanlış söyleyebilirler. Bazı kelimelerin anlamlarını bilemeyebilirler. Bu, her konuda bir şeyler paylaşma isteklerini etkilemez.

Kelimelerle oynamaktan çok hoşlanırlar. Espri yapmayı keşfetmişlerdir ve sürekli şaka yapmaya çalışırlar. Şakalarını daha çok kelimelerdeki harfleri değiştirerek üretirler.

Bu yaş grubundaki çocuklar, sürekli tekrarlayarak, bağlantısız ve hızlı bir şekilde konuşabilirler. Şiir okumaktan ve tekerleme söylemekten hoşlanırlar.

Sayı, şekil, uzunluk, ağırlık, mesafe, konum ve zaman kavramlarını temel anlamda kavramışlardır. Nesnelere renklerine, şekillerine, büyük ya da küçük oluşlarına göre gruplara ayırabilirler. "En yakın" ve "en uzak" olanı bilir, "büyük - daha büyük - en büyük" gibi kıyaslamaları yapabilirler. 10'a kadar nesneyi yüksek sesle sayabilir, nesne-sayı ilişkisini rahatlıkla kurabilirler. Yakın zaman akışını anlarlar ancak henüz takvim sistemini kavrayamazlar.

4-5 yaş çocukları insan resimlerini ayrıntılı olarak çizebilirler. Kâğıt üzerinde ve gerçek dünyadaki tasarımlar arasındaki görsel benzerliği yansıtmaya yönelik bilinçli olarak şekil yapmaya başlarlar.

Sosyal-Duygusal Gelişim

Sosyal-duygusal gelişim açısından bakıldığında, 4-5 yaş çocuklarının en belirgin özellikleri evi ve ailesine yoğun bağlılık içerisinde olmalarıdır. Gözetimden hoşlanırlar, yönergeleri alırlar ve izin isterler. Kardeşleri varsa koruma davranışı gösterirler.

4-5 yaş çocukları doğru ve yanlış kavramlarını anlamaya başlarlar ve genellikle de doğru olanı yapmak için çaba sarf ederler. Bazen kendisini veya arkadaşlarını korumak için yalan söylerler ancak henüz yalan kavramını tam olarak bilmezler. Adalet duygularında gelişme gözlenir.

Bu yaş grubundaki çocuklar başkalarının duygu ve davranışlarını anlamaya başladıkça, yarışmayı bırakıp işbirliği yapmayı öğrenirler. Kendi yaş grubuyla oynarken sırasını beklemeyi ve paylaşmayı (çoğunlukla) bilirler ama 3 yaşına göre daha huysuz olabilirler. Genellikle aynı yaş grubundan ve cinsiyetten arkadaşlar seçmeyi tercih ederler.

4-5 yaş çocukları kuralları ve sınırları kendileri belirlemek isteyebilir, bazen bu konuda ısrarcı olabilirler.

4-5 yaş çocukları, günlük rutinlerin farkındadırlar (öğle yemeğinden önce kahvaltı, akşam yemeğinden önce öğle yemeği, uykudan önce akşam yemeği vb.).

Ailelere Öneriler:

Çocuklar yetişkinlerin söylediklerini yaparak değil davranışlarını taklit ederek öğrenirler. Bu sebeple öncelikli olarak çocuğunuza iyi bir model olun. Ayrıca, çocuğunuza ailede değerli olduğunu hissettirin ve aile ile ilgili kararlarda mutlaka fikrini sorun. Ailede değerli olduğuna inanan bir çocuk, diğer insanların onu değerli göreceğine inanarak çevresi ile olumlu ilişkiler kurmaya çalışacaktır.

Çocuğunuzun fiziksel gelişimini teşvik etmek amacıyla onunla oyunlar oynayabilirsiniz. “Liderin Yaptığını Yap” oyununu oynayarak sizin yaptıklarınızı yapmasını isteyebilirsiniz. İç mekânlarda, zıplama, atlama, emekleme, dengede kalma gibi hareketler yapmayı gerektirecek engelli alanlar oluşturabilirsiniz. Dış mekânlarda ise, taşların üzerinden zıplama, nesnelere etrafından dolaşarak yürüme veya koşma oyunları oynayabilirsiniz. Kolayca kullanabileceği renkli kalemler ve defterler bulundurabilirsiniz.

Çocuğunuzun dil ve zihinsel gelişimini teşvik etmek amacıyla:

- Farklı öğrenme tecrübeleri yaşamasını sağlayacak nesnelere, kavramlarla ve insanlarla ortamlar oluşturun.
- Her gün çocuğunuza kitap okuyun ve kitapları kendi başına incelemesi için teşvik edin. Kendi ilgi alanına uygun olan kitapları edinin.
- Hikâyeler anlatın, şarkı ve şiirler öğretin.
- Oyuncak raflarının ve sepetlerinin üstüne içerdiği şeyleri tanımlayan yazılar ve resimler asın.
- İçinde, üstünde, altında, önünde, arkasında, yanında, uzağında, daha büyük, daha küçük, daha önce, daha sonra, çok uzak vb. tanımlamaları içeren konuşmalar yapın.
- Yaşadığınız mahallede/sitede evinizin yolunu bulmak için çeşitli işaretlerden nasıl faydalanabileceğini öğretin.

Çocuğunuzun sosyal ve duygusal gelişimini teşvik etmek amacıyla:

- Sorularını sabırla cevaplamaya çalışın, sizlerle kurduğu bu ilişkinin ilerleyen yaşlarına da katkı sağladığını unutmayın.
- Sizler tarafından belirlenmiş sınırlar içerisinde özgür davranabilmesine destek olun.
- Başarılarını takdir edin, özgür ve bağımsız bir şekilde denemeler yapmaları ve keşiflerde bulunmaları için fırsatlar yaratın.
- Gerçek bir nedene bağlı olmasa da çocuğunuzun korkuları olabileceğini kabul edin ve kullanabileceği hayali ya da gerçek destek kaynakları sunun (örneğin canavarları donduran el feneri, korkusuzluk gücü veren taş vb.).
- Market, pizzacı, itfaiye, doğum günü partisi, okul vb. gibi çeşitli temaları içeren canlandırma oyunları oynamaya teşvik edin.
- Çeşitli kültür ve ırkları temsil eden bebekler, kuklalar, kitaplar edinerek, insanlar arasındaki farklılıkları anlamasına yardımcı olun.

Bunlara dikkat edin...

- Oyuna olan ilgisi azaldıysa
- Sık sık düşüyorsa
- Basit yönergeleri anlamıyorsa
- Kısa cümlelerle iletişim kuramıyorsa
- Eliyle küçük nesnelere hâkim olamıyorsa
- Problem çözme faaliyetlerinde yaşıtlarına göre güçlük çekiyorsa
- Etrafındaki değişimlerin farkında değilse
- Oyun içerisinde kızgın, korku içerisinde ise bilgi almak için mutlaka bir uzmana danışın.

6 YAŞ DÖNEMİ GELİŞİM ÖZELLİKLERİ

Bebeklik ve okul öncesi çağdaki hızlı değişimleri geride bırakan ve ergenlik çağının ani hamleler şeklindeki büyüme aşamasına henüz ulaşmamış olan 6 yaş çocukları istikrarlı bir büyüme gösterirler.

Bu yaş grubu çocukların gerçekleştireceği bazı temel gelişim aşamalarını şu şekilde özetleyebiliriz:

Fiziksel Gelişim

6 yaş çocuklarının öz bakım becerileri oldukça gelişmiştir. Çatal, kaşık ve bıçağı becerikli bir şekilde kullanırlar. 6 yaş çocukları yardımsız bir şekilde giyinip, soyunabilirler. Tuvalet temizliklerini yapıp, dişlerini fırçalayabilirler. Biraz yardımla kendi kendilerine banyo yapabilir, saçlarını tarayabilirler.

Fiziksel becerilere hâkim olmaya çalışan 6 yaş çocukları bedenlerini nasıl kullanabileceklerini öğrenmekle meşguldürler. Bu süreç, kalem ile harfleri yazmak gibi ince kas becerilerinden, havadaki bir topu zıplayarak yakalamaya dek birçok faaliyeti içerir. 6 yaş çocukları koordineli hareket ederler; tek ve çift ayakla sıçrarlar, atlarlar, koşarlar, bisiklete binerler, tırmanırılar, kayarlar ve sallanırlar. Kalemle rahatça şekil, harf ve rakam çizebilirler. Kâğıt katlayıp, kesip yapıştırabilir, sınırları taşırmadan rahatça boyama yapabilirler.

Dil gelişimi-Zihinsel Gelişim

Dil gelişimi ile ilgili olarak, karmaşık birkaç kelimeyi söylerken zorluk yaşasalar da, 6 yaş çocuklarının telaffuzları çok büyük oranda düzgündür. Karmaşık cümleler kullanabilirler. Dil kullanımı konusunda oldukça yetkindirler, cümle yapıları zengin ve kullandıkları kelimeler çok çeşitlidir. Yaşadıkları şeyleri en ince ayrıntılarına kadar tutarlı ve mantıklı bir şekilde anlatabilirler. Adreslerini ve telefon numaralarını bilirler. Bildikleri eşyaları/nesnelere rahatlıkla sınıflayabilirler.

Somut düşünce yapısının hâkim olduğu 6 yaş döneminde; çocuklar hiç görmedikleri, duymadıkları, hissetmedikleri, tatmadıkları ya da koklamadıkları şeyler hakkında düşünmekte zorlanırlar. Bu nedenle, bu yaş çocuklarının öğrenebilmesi için sözel anlatımın faaliyetlerle desteklenmesi önem taşımaktadır.

6 yaş çocukları renkleri, şekilleri, sayıları ve harfleri tanır; isimlendirebilir ve çizebilirler. Nesnelere renklerine, şekillerine, büyük ya da küçük oluşlarına göre gruplara ayırabilirler. Zıt kavramları rahatça anlayabilirler.

Yaptıkları resimlerde karalama tamamen sona ermiştir. İnsan figürlerinde kol ve bacakları farklı yönlerde doğru çizer, süsleme ve cinsiyet ayrımında detaylara önem verirler (erkekler şapka, kızlara bebek resmi çizilir).

Sosyal-Duygusal Gelişim

Bu dönemde çocuklar arkadaşlık kurmayı öğrenmektedirler ve aynı anda birçok "en iyi arkadaşları" olabilmektedir. Bu yaştaki erkekler ve kızlar zaman zaman birlikte oynamaktan hoşlansalar da oyunlarda çoğunlukla cinsiyet ayrımı yaşanabilmektedir. Arkadaşlar arasında tartışmalar sıkça yaşanabilir ancak bunlar kalıcı etki yaratmamaktadır.

6 yaş çocukları için arkadaşlarının onayını ve beğenisini kazanmak oldukça önemlidir. Bu nedenle arkadaşlarının bulunduğu ortamlarda başarılı olmaya önem verirler.

Yetişkinlerle işbirliği yapmayı severler ve genellikle kurallara uyarlar.

Ailelere Öneriler:

Bu yaş grubundaki çocuklar, çocuk döneminin birçok görevini başarı ile tamamlamış durumda olsalar da pratik eksikliğinden kaynaklanan hatalar yapabilirler. Bu nedenle bu yaş grubunda ailelere düşen en önemli görev çocuklarını öğrendikleri yeni becerileri denemeleri için teşvik etmeleridir.

Çocuğunuzun fiziksel gelişimini teşvik etmek amacıyla oyun için zaman ve mekân yaratmaya özen göstermelisiniz. Hedefe yönelik atışlar, koşma, zıplama, yuvarlanma gibi faaliyetler bu açıdan idealdir. Küçük kaslarını geliştirmek için makas, kâğıt, kalem, boya kalemi, oyun hamuru vb. malzemeler vererek serbest çalışmalar yapmasına izin verin. Kendi başına yemek yemesi, ayakkabılarını giymesi, giyinmesi vb. için olanaklar yaratın ve tüm bunları yapmak için gayret sarf ettiğinde çocuğunuzun mutlaka takdir ediniz.

Çocuğunuzun dil ve zihinsel gelişimini teşvik etmek amacıyla:

- Onunla sık sık sohbet edin; yaşadığınız olayları anlatın, fikrini sorun, onun yaşadığı olayları dinleyin.
- Sohbet etmenin yanında, ona kitap okumayı ihmal etmeyin. Kitap okumak çocuğunuzun sözcük dağarcığını zenginleştirmenin yanında, dilin kurallarını öğrenmesini de sağlayacaktır.
- Hatalı konuştuğunda siz doğru konuşarak ona model olun.
- Çevresini keşfetmesine fırsat tanıyın. Müzelere, alışverişe, komşu ziyaretlerine vb. çocuğunuzun da götürerek çevreyi ve dünyayı tanımasına yardımcı olun. Ayrıca topladığı şeyleri saklaması için özel kutular ya da defterler olarak koleksiyon yapmasını teşvik edebilirsiniz.

Çocuğunuz kendi vücudunu ve arkadaşlarının vücudunu merak edebilir. Bu konularda sakın bir şekilde, kısa ve basit açıklamalar yaparak merakını gidermesine, böylece cinsel kimlik gelişimine destek olun.

Çocuğunuzun sosyal ve duygusal gelişimini teşvik etmek amacıyla:

- Sıcak ve huzurlu bir ev ortamı yaratmaya çalışın.
- Çocuğunuzun asla başka çocuklar ile kıyaslamayın.

- Kendinizi her şeyi bilen otoritenin kaynağı olarak görmeyin. Çocuğunuzdan da bir şeyler öğrenebileceğinizi unutmayın.
- Her türlü sorusunu doğal karşılayın, onu susturmaya çalışmayın ya da sorularını cevaplamadan geçiştirmeyin, sabırla yanıtlamaya çalışın.
- İlgili alanlarını bulun ve mutlaka destekleyin.
- Başka çocuklar ile yaşadığı çatışmalarını yargılamayın ve eleştirmeyin.

Bunlara dikkat edin...

- Başkalarıyla oynamak için hevesli değilse
 - Aşırı saldırganlık davranışları gösteriyorsa
 - Sürekli mutsuzsa
 - İnsanları yok sayıyorsa
 - Duygularını ifade etmiyorsa
 - Gerçekle hayali ayırt edemiyorsa
 - İçine çok kapanıksa
 - Bir aktiviteye 5 dakikadan fazla odaklanamıyorsa
 - Yatağını ıslatıyorsa
 - Uyumakta güçlük çekiyorsa veya sürekli uyumak istiyorsa
 - Belirli alışkanlıkları edinmediyse (giyinme, diş fırçalama, banyo vb.)
- bilgi edinmek için mutlaka bir uzmana danışın.

Kaynakça:

1. http://www.aile.org/index.php?bolum_yazi=3032, Erişim Tarihi: 05.02.2013
2. <http://www.dshs.wa.gov/ca/fosterparents/training/cdevguid/cdg08.htm#PHYSICAL>, Erişim Tarihi: 05.02.2013
3. <http://anaokulu.nl/resimcizme/resim.htm>, Erişim Tarihi: 05.02.2013